

QUY CHẾ TỔ CHỨC VÀ PHƯƠNG PHÁP LUẬN VỀ SỰ PHỐI HỢP GIỮA CÁC THƯ VIỆN TRONG HỆ THỐNG CÁC TỔ CHỨC KHOA HỌC CỦA NGA

Năm 2013, Viện Hàn lâm Khoa học Nga bắt đầu được cải cách với sự thay đổi về luật và việc thành lập Cơ quan Liên bang các Tổ chức Khoa học Nga (FANO); cũng trong năm này, việc bổ sung nguồn tập trung bằng các nguồn tài nguyên thông tin trong và ngoài nước của các thư viện trong hệ thống thư viện tập trung thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga đã bị hủy bỏ.

Năm 2014, thực hiện quyết định về việc sát nhập ba viện hàn lâm của Nga, là: Viện Hàn lâm Khoa học Nga (RAN), Viện Hàn lâm Y học Nga và Viện Hàn lâm Khoa học Nông nghiệp Nga. Theo đó, tất cả các cơ quan khoa học thuộc các viện hàn lâm và các bộ phận TT-TV cũng được chuyển giao cho FANO. Năm 2015, bắt đầu thực hiện việc tái cơ cấu các cơ quan nghiên cứu khoa học và thành lập một hệ thống các tổ chức khoa học mới; đồng thời, soạn thảo “Mô hình phát triển mạng lưới thống nhất các thư viện khoa học trực thuộc Cơ quan Liên bang các Tổ chức Khoa học Nga”.

Do đó:

- Thay đổi căn bản cơ cấu hệ thống TT-TV của RAN. Ngoài sáu hệ thống thư viện tập trung của RAN là: Thư viện Viện Hàn lâm Khoa học, Thư viện Khoa học tự nhiên, Viện Thông tin Khoa học xã hội, Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia, Chi nhánh Ural và Chi nhánh Viễn Đông Nga, trong thành phần cơ cấu hệ thống thông tin-thư viện của RAN cần sát nhập cả các thư viện của các tổ chức khoa học thuộc Viện Hàn lâm Khoa học

Nông nghiệp Nga và Viện Hàn lâm Y học Nga;

- Có những thay đổi về nội dung hoạt động liên quan đến công nghệ và phương pháp luận khoa học của các thư viện - các trung tâm phương pháp luận thuộc hệ thống thư viện tập trung, mà ảnh hưởng rõ rệt nhất đến tổ chức hoạt động của những cơ quan đó là việc thay đổi luật và hủy bỏ bổ sung nguồn tập trung của các thư viện nằm trong hệ thống thư viện tập trung;

- Phần lớn các hình thức phối hợp được sử dụng trước đây như các thư viện đầu mối - các trung tâm phương pháp luận của hệ thống thư viện tập trung và cả những thư viện trong hệ thống, đều đã tận dụng hết;

- Đòi hỏi cần phải soạn thảo một văn bản mang tính pháp lý và có tính công nghệ mới, cho phép thiết lập và áp dụng rộng rãi những giải pháp được thống nhất hóa cho cùng một quy trình và hình thức tổ chức hoạt động TT-TV trong các tổ chức khoa học.

Thời điểm hiện tại, hoạt động của hệ thống TT-TV thuộc FANO có thể được xem như là “giai đoạn chuyển đổi” hay một giai đoạn chưa ổn định, vì cơ cấu của hệ thống TT-TV chưa hình thành, chưa có quy định về sự liên kết và các hình thức tương tác, hỗ trợ lẫn nhau giữa các đơn vị trong cùng hệ thống. Đặc biệt là sự liên kết nội bộ trong Hệ thống thư viện tập trung của Chi nhánh Siberia và hoạt động của Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia thuộc RAN đã thay đổi.

Sự khác biệt của hệ thống thư viện tập trung

Chi nhánh Siberia với các hệ thống thư viện còn lại của RAN là ở chỗ, tất cả các thư viện nằm trong thành phần của hệ thống đều là một bộ phận nằm trong cơ cấu của các viện nghiên cứu khoa học, mà các thư viện khoa học trung tâm của các trung tâm khoa học - là bộ phận nằm trong cơ cấu của các Đoàn chủ tịch của các trung tâm khoa học. Còn trong các hệ thống thư viện tập trung còn lại của RAN là: Thư viện Viện Hàn lâm Khoa học Nga, Thư viện Khoa học tự nhiên, Viện Thông tin khoa học xã hội, Chi nhánh Ural và Chi nhánh thuộc Viễn Đông Nga, thì hầu hết các thư viện của các trường đại học nghiên cứu và các thư viện khoa học trung tâm của các trung tâm nghiên cứu - đều là một bộ phận của các thư viện đứng đầu trong hệ thống thư viện tập trung. Điều này có nghĩa là các đơn vị thư viện làm việc như là một cơ quan độc lập: với biên chế về nhân lực và nguồn tài liệu chung, bộ máy lãnh đạo và nguồn kinh phí thống nhất, cùng các quy trình công nghệ tập trung, v.v..

Việc bổ sung tập trung của các thư viện trong mạng lưới bằng nguồn tài liệu trong và ngoài nước được thực hiện trên cơ sở nguồn kinh phí tập trung đã là một khâu quan trọng cơ bản của hệ thống thư viện tập trung Chi nhánh Siberia. Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia với tư cách là một trung tâm phương pháp luận trong Hệ thống thư viện tập trung trong suốt hơn nửa thế kỷ, đã thực hiện các biện pháp hành chính, quản lý-tổ chức và công nghệ tập trung trong hệ thống thư viện tập trung mang tính cục bộ. Việc tập trung mạng lưới các thư viện là điều kiện quan trọng cho sự phát triển ngành thư viện của Chi nhánh Siberia thuộc RAN và tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động của các thư viện của các trường đại học nghiên cứu.

Phần lớn các thể thức và tài liệu tiêu chuẩn trước đây, như: điều lệ, quy tắc, quy chế, v.v..., được sử dụng để điều tiết hoạt động thư viện trong hệ thống đã trở nên lỗi thời hoặc đã không được áp dụng do những điều kiện về hành chính. Điều này có thể lấy ví dụ, như “Quy chế về Hệ thống TT-TV của RAN”, được soạn thảo vào năm 2011, với những nỗ lực chung của các thư viện - các trung tâm phương pháp luận của RAN.

Những điều kiện trên đã tác động đến hoạt động của hệ thống thư viện tập trung Chi nhánh Siberia, góp phần chuyển biến tốt hệ thống hoạt động phối hợp và trao đổi giữa trung tâm phương pháp luận - Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia thuộc RAN - với các thư viện trong hệ thống. Theo Điều lệ mới được FANO phê duyệt, Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia vẫn thực hiện chức năng phương pháp luận cho các thư viện Chi nhánh Siberia, trong đó có những thư viện mà do số lượng biên chế có hạn nên không phải lúc nào cũng có thể tự giải quyết các vấn đề về tổ chức và công nghệ. Tuy nhiên, các thư viện thuộc các trường đại học nghiên cứu thì không bị ràng buộc bởi bất kỳ cam kết nào với Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia, những thư viện đó hoàn toàn độc lập trong việc thông qua các quyết định.

Trong Hệ thống TT-TV của FANO cần sát nhập cả các thư viện của các cơ quan nghiên cứu thuộc Viện Hàn lâm Y học Nga và Viện Hàn lâm Khoa học Nông nghiệp Nga, còn các đơn vị thư viện thuộc Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia và Thư viện khoa học Nông nghiệp trung tâm Chi nhánh Siberia thuộc RAN, theo quyết định đã được thông qua, thì sẽ được sát nhập. Việc tái

cơ cấu các cơ quan khoa học thuộc FANO đã thay đổi một cách căn bản mối quan hệ bên trong hệ thống các thư viện đã có trước đây. Do đó, cần phải xác định một quy chế mới trong việc phối hợp và hỗ trợ giữa các đơn vị trong cơ cấu tổ chức, cũng như là trong hệ thống các thư viện tập trung thuộc các khu vực.

Để giải quyết những vấn đề đang đặt ra đối với Hệ thống TT-TV của các tổ chức khoa học thuộc FANO, hai hội đồng đã được thành lập:

1. Đoàn chủ tịch Viện Hàn lâm Khoa học Nga: điều hành các đơn vị thuộc RAN trên các lĩnh vực và phương diện khoa học thông qua việc phối hợp với các chi nhánh khu vực của RAN - những đơn vị có tham gia vào việc thực hiện quản lý phương pháp luận khoa học đối với hoạt động khoa học và khoa học-kỹ thuật của các tổ chức khoa học và các cơ sở giáo dục đại học, nằm trong khu vực có liên quan. Do vậy, việc đảm bảo về phương pháp luận khoa học cho hoạt động của các thư viện đứng đầu - các trung tâm phương pháp luận nằm trong Hệ thống thư viện tập trung, gồm có: Thư viện Viện Hàn lâm Khoa học, Thư viện Khoa học tự nhiên, Viện Thông tin khoa học xã hội, Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia, Chi nhánh Ural và Chi nhánh Viễn Đông Nga, vẫn do RAN thực hiện.

2. Hội đồng hỗ trợ thông tin nghiên cứu khoa học trực thuộc FANO: có nhiệm vụ đưa ra các đề xuất trong việc thành lập các chương trình phát triển thư viện đại học, cũng như đề xuất các mô hình bổ sung tập trung nguồn thông tin trên thế giới, nguồn tài liệu trong và ngoài nước, tổ chức hỗ trợ đào tạo, hướng dẫn cho các tổ chức khoa học trong việc tạo lập hồ sơ chung về các nhà nghiên cứu, các tổ chức khoa học và giúp họ hòa nhập sâu rộng vào môi trường

học thuật của thế giới. Một trong những kết quả hoạt động của Hội đồng trong năm 2015 là việc tổ chức đặt mua tập trung cho các tổ chức khoa học các nguồn tài nguyên của Scopus, các sách và tạp chí điện tử, cũng như đặt mua các nguồn tài liệu trong và ngoài nước dành cho hơn 250 tổ chức khoa học thuộc FANO.

Ngoài ra, FANO mở rộng chức năng của các thư viện trên phương diện: phân tích, hướng dẫn, tư vấn và hỗ trợ thông tin cho hoạt động của các tổ chức khoa học, thúc đẩy định hướng lớn của các nghiên cứu, được rút ra trên cơ sở những nghiên cứu đó. Hội đồng đã đưa ra “Mô hình phát triển mạng lưới thống nhất các thư viện khoa học trực thuộc Cơ quan Liên bang các Tổ chức Khoa học Nga”. Tiếp đó, cơ cấu của các cơ quan khoa học, cũng như Hệ thống thông tin-thư viện mới của FANO sẽ được thiết lập vững chắc, mô hình hỗ trợ thông tin nghiên cứu khoa học sẽ được thực hiện, cơ chế phát triển và chức năng thích hợp nhất của các thư viện cũng được xác định một cách rõ ràng, cùng với việc soạn thảo một tài liệu công nghệ và có tính pháp lý.

Các tài liệu tiêu chuẩn sẽ do một bộ phận gồm những người đại diện cho các thư viện - các trung tâm phương pháp luận của cả Hệ thống thư viện tập trung, Viện Hàn lâm Khoa học Nga, Viện Hàn lâm Khoa học Nông nghiệp Nga và Viện Hàn lâm Y học Nga, cùng soạn thảo ra. Các văn bản quy định hoạt động của Hệ thống thông tin-thư viện thuộc FANO cần phải quy định toàn bộ tiêu chuẩn, quy chế và những yêu cầu đối với các đơn vị thư viện và đảm bảo các yêu cầu:

- Ứng dụng tối ưu những tiêu chuẩn này cho tất cả các bộ phận không phụ thuộc vào mức độ lớn nhỏ của thư viện, cũng như quy chế tổ

chức của thư viện đó;

- Quy chế soạn thảo và phê duyệt tiêu chuẩn được thực hiện nghiêm túc;

- Giải quyết những vấn đề còn vướng mắc giữa các đơn vị có sự tương tác với nhau trong cơ cấu tổ chức thông qua phương pháp phối hợp chặt chẽ;

- Giải thích rõ ràng các yêu cầu, tiêu chuẩn đề ra, có tính ổn định về mặt số lượng và chất lượng, chế độ báo cáo thống kê theo một biểu mẫu thống nhất;

- Hỗ trợ cho cộng đồng thư viện trong việc sử dụng các tiêu chuẩn và quy tắc chung trên cơ sở thống nhất hóa về công nghệ, các thuật ngữ, các biểu mẫu và chỉ số công việc, v.v.

Bên cạnh đó, cần có một biểu mẫu báo cáo thống nhất về hoạt động của các thư viện trong năm để tích hợp tài nguyên thông tin của các tổ chức khoa học, cũng như thu thập và xử lý số liệu thống kê về hoạt động của các thư viện, đồng thời cũng để tiến hành việc giám sát một cách có hệ thống và đưa ra các quyết định quản lý.

Hệ thống tự động hóa tổng hợp “CÁC THƯ VIỆN” của Thư viện Khoa học tự nhiên thuộc RAN là có chức năng lớn nhất, nó có thể được sử dụng như một hệ thống chung cho tất cả các thư viện của các tổ chức khoa học trực thuộc FANO. Hệ thống tự động hóa thư viện đảm bảo cung cấp đầy đủ và nhất quán kết quả số liệu thống kê, tránh trùng lặp trong công việc, có thể phân tích thực tiễn theo mọi hướng hoạt động của các thư viện.

Thư viện Công cộng Khoa học-kỹ thuật Nhà nước Chi nhánh Siberia thuộc RAN thực hiện việc hỗ trợ về phương pháp luận đối với tất cả hướng hoạt động của các thư viện thuộc Chi

nhánh Siberia, mặc dù có sự phân quyền về quy trình công nghệ. Mô hình hệ thống TT - TV mới và quan điểm phát triển các thư viện khoa học của FANO đang được hoàn thiện, các hình thức phối hợp và hỗ trợ giữa các thư viện dựa trên khung pháp lý cũng sẽ được xác định một cách rõ ràng.

Các chuyên gia của các đơn vị tiếp tục thực hiện nhiệm vụ tư vấn, đặc biệt là các vấn đề về tự động hóa hoạt động thư viện và bổ sung nguồn tài liệu trong và ngoài nước; xây dựng mục lục liên hợp các ấn phẩm nước ngoài được nhập vào quỹ tài liệu của các thư viện; thực hiện dự án “Xây dựng một trung tâm thống nhất về tự động hóa các hoạt động TT-TV của các trung tâm nghiên cứu khoa học Chi nhánh Siberia thuộc RAN”; thực hiện hỗ trợ về kỹ thuật trong quá trình hoạt động; tổ chức đào tạo nâng cao trình độ nghiệp vụ cho các cán bộ thư viện; chuẩn bị báo cáo tổng hợp về toàn bộ hoạt động của Hệ thống thư viện tập trung.

Như vậy, việc đảm bảo về phương pháp luận khoa học, như định hướng hoạt động của các thư viện đứng đầu trong Hệ thống thư viện tập trung vẫn luôn mang tính cấp thiết và là yêu cầu không thể thiếu. Điều này là do mức độ cơ sở vật chất-kỹ thuật và tự động hóa hoạt động thư viện ở các thư viện thuộc các trường đại học nghiên cứu có sự khác nhau, số lượng nhân sự cũng khác nhau, thiếu cán bộ tinh thông nghề nghiệp, những người có khả năng thực hiện được các chương trình mang tính đổi mới về công nghệ nhằm cung cấp những thông tin có giá trị phục vụ cho việc nghiên cứu khoa học của các nhà nghiên cứu và các chuyên gia.

Nguyễn Tú Quyên (Lược dịch)

Nguồn: *Nauchnye i tekhnicheskije biblioteki*, 2016, 3, 5-11